

Att hushålla med växtnäring – vilka verktyg ska vi använda?

Ernst Witter,
Institutionen för markvetenskap,
SLU, tel: 018-67 12 78,
e-post: ernst.witter@mv.slu.se

Den ekologiska produktionen profilerar sig bl.a. genom sin målsättning att utveckla en långsiktig hållbar produktion av livsmedel genom att arbeta med och gynna naturliga processer samt att minska miljöpåverkan och resursförbrukningen. Detta har bidragit till ett starkt förtroende för denna produktionsform både bland konsumenter och myndigheter. Det är därför viktigt att se till att reglerna för produktionen är sådana att de garanterar att målen för den ekologiska produktionen uppnås.

Nuvarande KRAV-regler som berör växtnäringshushållningen kan dock anses vara bristfälliga och otillräckliga för att säkerställa målen. Dessutom är urvalet av tillåtna insatsmedel i vissa fall svårt att motivera på basis av målsättningarna. Det finns därför ett behov av att tydligare förankra reglerna i målsättningarna och att utarbeta ett miljöledningssystem inom regelverket som möjliggör en öppen redovisning av produktionen gentemot målen. Syftet med denna workshop är bl.a. att diskutera innehållet i ett sådant miljöledningssystem och vilka styrmedel kan användas för att implementera det.

Ett övergripande mål för en hållbar växtodling är att grödans näringsbehov ska tillgodoses medan förluster till den omgivande miljön och användning av icke-förnybara naturresurser samt fossila bränslen ska minimeras. Detta kan åstadkommas i första hand genom tillämpning av kretsloppsprincipen, dvs. en effektiv cirkulation och fördelning av samhällets och odlingsenhetens växtnäringstillgångar. En begränsning av växtnäringsöverskottet är en viktig grundförutsättning för att kunna uppnå målen. Ökar växtnäringsinnehållet i marken ökar också risken för växtnäringsförluster. Dessutom är vissa växtnäringsämnen såsom fosfor en stark begränsad ändlig resurs. Även underskott av växtnäring som kan leda till utarmning av jorden bör beaktas för att säkerställa att markens långsiktiga produktionsförmåga bevaras och stärks. Ett miljöledningssystem bör därför kanske innehålla regler som syftar till en begränsning av växtnäringsöverskott och -underskott samt en kvantitativ redovisning av att man på bästa möjliga sätt hushåller med växtnäring genom beräkning av växtnäringsbalanser och växtnäringsutnyttjande.

Näringsförluster till den yttre miljön påverkar växtnäringsutnyttjandet och är ett av lantbrukets svåraste miljöproblem. Det är viktigt att man i den ekologiska produktionen gör så mycket som möjligt för att minimera utsläppen. För att garantera att målet om att minimera växtnäringsförluster till den yttre miljön uppnås räcker det dock inte med att enbart begränsa överskottet av växtnäringsämnen som tillförs systemet. Specifika (odlings)åtgärder för att minska risken för förluster måste också vidtas. Ska ett miljöledningssystem innehålla krav på implementering av specifika åtgärder och hur kan man då bäst ta hänsyn till att förutsättningarna varierar mellan olika produktionsinriktningar och olika delar av landet?

Den ekologiska produktionen har i hög grad blivit förknippad med sitt val av insatsmedel, inte minst när den jämförs med den konventionella. Detta är olyckligt eftersom valet av insatsmedel inte är en del av målsättningarna utan en del av regelsystemet. Nuvarande bedömningsgrunder för val av lämpliga gödselmedel kan anses inte vara tillräckligt förankrade i målsättningarna för det ekologiska lantbruket. Nuvarande princip baserad på gödselmedlets "organiska" eller "mineraliska" karaktär, och i det senare fallet dess löslighet kan ifrågasättas och bör då om inte ersättas så åtminstone kompletteras med en bedömningsgrund som är mer direkt baserad på målsättningarna. Eftersom målsättningarna inte specificerar vilka insatsmedel som är lämpliga, är en möjlighet att utgångspunkten bör vara att alla insatsmedel kan vara tillåtna om det inte kan visas att deras användning på sannolika skäl försvårar möjligheterna att uppnå målen. Valet kan då baseras på en tillämpning av utbytesprincipen, dvs. att man i första hand väljer den produkt som bäst överensstämmer med möjligheten att uppnå målsättningarna för det ekologiska lantbruket.

Reglerna är för att se till att en minimistandard motsvarande målsättningar uppnås av alla producenter oavsett skicklighet och syfte. För mycket detaljreglering ökar dock det administrativa arbetet för både producenten och kontrollorganet samtidigt som det kan starkt begränsa producentens handlingsutrymme. Vilken är de viktigaste punkter som bör ingå i ett miljöledningssystem med avseende på växtnäringshushållningen, och vad bör ingå för att stimulera de producenter som försöker att vidareutveckla det ekologiska lantbruket mot sina målsättningar?

Detta är några av de frågor vi vill belysa i denna workshop.